На низькому багнистому острові Амуру, неподалік Хабаровська, жила родина маленьких диких собак. Довга пухнаста шерсть, яка вкривала їхні короткі незграбні тіла, її сіро-попільний колір і схильність до зимової сплячки робили цих звірів надзвичайно подібними до єнотів, тому вчені й назвали їх єнотовидними собаками, а мисливці — просто єнотами. Про пригоди одного такого єнота — Яшки — я й хочу розповісти.

Народився Яшка навесні у земляній норі, яку викопали його батьки на незатоплюваному піщаному пагорбі острова. У його матері з'явилося на світ одразу дванадцять сліпих малят. Нелегко було б їй усіх їх вигодувати і поставити на ноги, коли б не турботливий батько. Швидко зростали цуценята. Коли ж їм виповнилося два тижні, вони почали виповзати з нори і знайомитись із оточуючим світом.

В єнотів безліч ворогів, а природа не дала їм засобів до захисту. Вони навіть не вміють швидко бігати, тому й ведуть нічний спосіб життя. На початку літа вода в Амурі дуже впала. Відокремилися від річища і почали висихати озера та затоки. Риба, яка не встигла з них вийти, гинула. Вдень її розтягували ворони й шуліки. Настало сите життя і для єнотів. Щоночі старі єноти у супроводі своїх дітей вирушали до найближчої затоки, і Яшка донесхочу наїдався дрібного рибою.

Потім почалися безперервні дощі. Широко розлився Амур. Так широко, що місцями з одного берега не було видно другого. Вода затопила майже весь острів, на якому жив Яшка. Тепер спіймати рибу було важко, і єноти вдовольнилися жабами та мишами-полівками.

Восени вода знову впала. Молоді єноти розбрелися по всьому острові, почавши самостійне життя. Літньої пори вороги єнотів на острів не потрапляли. Всілякої поживи було доволі, і Яшка до того розжирів, що насилу втискався у нору, вважаючи за краще відлежуватись у густих заростях куничника. В кінці листопада морози скували Амур, але сніг

ледве вкрив землю. Вийшли на лови мисливці. Якось під час денного відпочинку, коли Яшка солодко дрімав, розвалившись поміж сухих осокових купин, до нього підбіг собака і почав люто гавкати. Яшка вперше бачив таке сердите створіння. Не на жарт перелякавшись, він удав із себе мертвого й заплющив очі. Незабаром до собаки підійшов мисливець. Побачивши єнота, він аняв в плечей рюкзак, сміливо схопив Яшку за карк, вкинув у рюкзак і зав'язав ремінцем. Довго хитався Яшка на спині мисливця, який блукав цілий день по острову у пошуках єнотів, перш ніж той вийшов на шлях і сів у автобус. Так Яшка опинився у великому місті.

Мисливець, який спіймав його, знав, що жир і м'ясо цього звірка здавна рекомендуються народною медициною як цілющий засіб при захворюванні легенів. Але він не поспішав знімати шкурку зі своєї здобичі й посадив Яшку в сарай. Яшка не страждав від голоду і спраги. Сонливий етап, в якому він перебував, позбавив його апетиту. Затиснувшись у темний куток, він годинами лежав на животі, апатично позираючи на оточуючі речі, і здавався хворим. Він був настільки незлобивий, байдужий до всього, що навіть не намагався вкусити людину, коли йому клали палець до рота. З дивовижною байдужістю чекав він вирішення своєї долі. Сарай, у якому сидів Яшка був холодний і темний. В ньому пахло щурами. Яшка нудьгував за своєю затишною норою і вирішив зробити таку ж у сараї, тим більше, що підлога тут була земляна. Підкопуючись під одну зі стін сараю, він непомітно зробив досить широкий отвір, крізь який виліз у двір. На щастя, паркани не заступили йому шлях.

Стояла глибока ніч. Порожні вулиці були безлюдні. Яшка довго біг асфальтовим тротуаром, потім звернув у палісадник і вийшов на просторий бульвар. Коли б він знав, в якому напрямі був Амур, то часу і сил йому б цілком стало, щоб вибратися з міста і перейти на лівий берег, але він кружляв задвірками, наштовхуючись на великі будинки. Іноді він зустрічався з котами й безпритульними собаками. Перші злякано тікали від нього, а другі накидалися, гавкали і намагалися навіть вкусити. Тоді Яшка вдавав із себе мертвого, і люті пси його не займали.

Світанок застав утікача на головній вулиці міста, що прокидалося. Поспішаючи швидше сховатись од людських очей, Яшка стрибнув у низьке вікно з вибитим склом і потрапив до кочегарки. Тут його помітила людина у тілогрійці, накрила брезентом і винесла у двір. Бранця оточила юрба дітей. Особливо припав до душі він маленькій Оленці.

— Який гарненький кошлатий цуцик! — вигукнула вона.

— Це не цуцик, а єнот,— поважно зауважив Коля, батько якого був мисливець.

— А можна його погладити?

Яшка сумирно лежав на череві, втягши голову, і покірний вираз його очей збуджував у дітей жалість до нього.

— Дядечко, подаруйте його мені,— попрохала Оленка, яка мешкала в сусідньому будинку.— Я його молоком годуватиму.

— Ну, що ж, забирай, якщо не боїшся,— погодився кочегар, який не знав, що йому робити із упійманим звірком. Зраділа дівчинка сміливо узяла Яшку на руки, притисла до себе і понесла додому.

— Мамо, глянь, якого єнотика мені подарували! —вигукнула вона, принісши Яшку в кімнату і поклавши його на килим.

— Це що за звір? А він не кусається?—насторожилася Оленчина мама, боязко розглядаючи незнайому їй істоту: хоч вона і звикла до доччиного захоплення тваринами, але це був якийсь небачений звір, він викликав у неї побоювання.— У тебе ж є бурундук, біле мишеня, навіщо тобі ще цей? Він же мені квартиру забруднить.

— Я його в комірчині триматиму. Диви, який він сумирний.— І Оленка гладила Яшку, а він заплющував очі, наче пестощі йому були вельми приємні.— Ну, сама подумай, куди ж його тепер подіти? Надворі сніг, мороз. Він же замерзне.

— Що ж, гаразд, неси його в комору,— знехотя погодилася мама.

Зраділа Оленка понесла Яшку в комору, розташовану в цокольному поверсі будинку. У коморі було темно, горіла електрична лампочка. Поклавши єнота на підлогу, дівчинка принесла йому молока, шматочок булки, але Яшка не доторкався до їжі. "Нічого, звикне",— вирішив Оленчин батько, який прийшов подивитися на нового доччиного підопічного. Поки Оленка ходила до школи, він зробив для Яшки просторий ящик з двома відділеннями: в одному — спальня, в другому — їдальня, і посадив у нього бранця. Настало для Яшки тепле, ситне і спокійне життя.

Вранці Оленка приносила йому їжу, а повернувшись зі ніколи, виводила на прогулянку. Чи то нова обстановка, чи систематичне харчування вплинули на Яшку, але він втратив свою сонливість і став жвавіший. Якось навіть спробував втекти від своєї хазяйки, після чого Оленка почала виводити Яшку на прогулянку на повідку, попередньо надівши на нього нашийник.

Поява на вулиці дівчинки з кошлатим звірком на повідку завжди викликала цікавість перехожих. Її закидали запитаннями: чи свійський він, що їсть, де його знайшли, як звуть. Останнє запитання підказало Оленці думку назвати свого вихованця Яшкою.

Здавалося, що цей боязкий, флегматичний звірок полюбив ласкаву дівчинку і був задоволений своїм життям, насправді ж це було не так. Просто Яшка перестав боятися Оленки й охоче брав з її рук цукерки. Йому дуже подобалися солодощі, особливо іриски, а на прогулянки він ходив охоче тому, що не втрачав надії повернути собі втрачену волю.

Виходячи на вулицю, він постійно лякався автомашин і боязко тулився до Оленчиних ніг. При зустрічі з великими собаками Яшка лягав на асфальт і заплющував очі.

Закінчилася зима. Тепле березневе сонце розтопило сніг. Вулицями бриніли струмки. Неспокій охопив Яшку. Він метався у своєму ящику, перекидаючи напувалку, гриз дошки і без упину шукав вихід із тісного сховища. На прогулянках він тепер не хотів покірно плентатися за Оленкою, а поривався кудись, до задухи натягуючи повідок. Оленка ледве впорувалася з ним, не розуміючи, що відбувається із її вихованцем. Під час однієї з прогулянок їй зустрівся мисливствознавець. Розпитавши дівчинку про Яшку, він замислився.

— А чи не випустити його на волю? Зиму він пережив добре. Тепер весна, йому треба заводити сім'ю. Влітку єноти активні. Ти поїдеш до табору, а Яшка з ким буде?

— Візьму з собою.

Довго ще Оленка не могла звикнути до думки, що Яшку потрібно випустити на волю. Вона будувала різні плани, але всі вони руйнувалися, тільки-но справа доходила до її від'їзду з міста. Тож на одній із сімейних рад було вирішено: в найближчу неділю вони разом із татом повезуть Яшку на машині у Хехцирський заповідник і там його випустять.

— Адже у заповіднику йому буде добре: там охороняють і навіть підгодовують звірів,— заявила Оленка.

Так і зробили.

Зі сльозами на очах дивилася дівчинка услід Яшці, який прямував до узлісся. Нюхаючи відталу землю, він подріботів своїми маленькими ніжками назустріч новому життю і навіть не озирнувся на свою добру господиню. Довго стояла Оленка на осяяній сонцем галявині. Її не

тішили ні перші квіти рододендрона, ні веселе пересвистування синиць. Усім своїм дитячим серцем вона пригорнулася до цього незлобивого звірка. Пестила і пригощала смачною їжею, доглядала його, неначе меншого братика, а він пішов геть і навіть не озирнувся. Може, Яшку налякала їзда на машині? Він заспокоїться і повернеться.

— Він мусить повернутися, тепер йому ніхто не дасть смачних ірисок,— повторювала Оленка. Але Яшка не повернувся. Тільки-но зайшов у ліс, і на нього війнуло запахами весняної землі, він забув Оленку і прагнув тепер одного — якомога далі втекти від людей, сховатися в затишному місці й розшукати своїх родичів єнотів.

— Ну, що, Оленко, поїхали додому. Яшка до нас не повернеться,— сказав тато, відчиняючи дверцята машини.

Почало сутеніти. Яшка брів і брів по заповідному лісі. Гірський обрідний ліс йому не сподобався, він шукав видолинок.

І коли досяг заболоченої заплави тихої річки Чирки, густо поросло високим купичником, зупинився. Навколишні місця нагадували йому рідний амурський острів. Яшка принюхувався до весняного повітря. Пахло прілим листям і жабами. І він відчув голод. Вгамувавши його, єнот заліз у густу торішню траву й міцно заснув. Зійшло сонце. Разом із теплим весняним вітерцем воно пестило і гріло Яшку цілий день, а коли знову посутеніло, він пішов на пошуки їжі, вільний і щасливий.